

การพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนการจัดการมาตรฐานคุณภาพ
ทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ : กรณีศึกษาดำบับ้านดำนานาขาม
The development of a system and mechanism for driving the quality
standard control of durian Long Lab Lae and Lin Lab Lae varieties

in Uttaradit province: A case study of Ban Dan Na Kham

ภาศิริ เขตปิยรัตน์^{1*}, ธนกร สิริสุคันธา², สีนินาถ วิกรมประสิทธิ์³, สุกัญญา สุจาคำ⁴,

วิสุทธิ์ สุขบำรุง⁵, กมลวรรณ มั่งคั่ง⁶ และปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์⁷

(Pasiri Khetpiyarat^{1*}, Thanakorn Sirisugandha², Sineenat Vikromprasit³,

Sukanya Suchakam⁴, Wisoot Sookbumroong⁵, Kamonwan MangKang⁶

and Piyapong Katpiyarat⁷)

^{1*,3,4,5,6}คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปาก,

⁷คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน

อีเมลผู้แต่งหลัก : uttcom01@gmail.com เบอร์โทร : 06 5005 4745

วันที่รับบทความ 2 สิงหาคม 2563

Received: Aug. 2, 2020

วันที่รับแก้ไขบทความ 15 พฤศจิกายน 2563

Revised: Nov. 15, 2020

วันที่ตอบรับบทความ 18 พฤศจิกายน 2563

Accepted: Nov. 18, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) การสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 3) การขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล ไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจเกษตรทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีประชากร คือ สมาชิกชมรมคนรักทุเรียน และ ผู้ลงทะเบียนขายสินค้าตลาดริมทางถนนสาย 11 จำนวน 60 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิจัยแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ห่วงโซ่อุปทานของการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล บ้านดำนานาขาม ประกอบด้วย การดำเนินงานของเกษตรกรใน 2 รูปแบบ คือ เกษตรกรรายเดี่ยวและรายกลุ่ม มีกระบวนการในการจัดการมาตรฐานทุเรียน โดยเน้นการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ เพื่อนำเสนอทุเรียนคุณภาพจนถึงลูกค้าคนสุดท้าย โดยการสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีการออกแบบกระบวนการของระบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล ได้แก่ 1) การวางแผนการดำเนินงาน และการสร้างระบบเพื่อให้แผนที่วางไว้บรรลุวัตถุประสงค์ 2) กระบวนการทำงาน คือ การร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางการควบคุมคุณภาพทุเรียน การประเมินผลและการติดตามผลการปฏิบัติงาน 3) ได้ระบบและกลไกการควบคุมมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล 4) นำต้นแบบการมีส่วนร่วมในการควบคุมมาตรฐานคุณภาพทุเรียนไปดำเนินการ 5) ผลกระทบที่เกิดขึ้น สามารถช่วยลดจำนวนข้อร้องเรียนจากลูกค้า

อีกทั้ง รายได้เกษตรกร และผู้ขายทุเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ การขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล สามารถนำไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจเกษตรทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

คำสำคัญ: ระบบและกลไก; การจัดการ; มาตรฐานคุณภาพ; ทุเรียนหลง - หลินลับแล

Abstract

This is the research aims 1) To study the supply chain of quality management of Long Lab Lae and Lin Lab Lae. 2) To develop the standard of Long Lab Lae and Lin Lab Lae in Ban Dan Na Kham. 3) To drive and develop quality management system. The population was Konrakdurian's members and registrants to be entrepreneurs totaling 60 people. The instrument for collecting data was an interview guide. The data collected in this research was focus on documents and research, which were In-depth interviews, action research (AR), focus group discussions and Content analysis.

The research findings were as follows:

1) The supply chain of quality management of Long Lab Lae and Lin Lab Lae in Ban Dan Na Kham consists of the appearance of farmers, which had 2 types: single and group farmers. The processes of produce standardizing durian that presents good quality durian from the first to the final customer.

2) By establishing a standardized management guidelines divided into 5 steps
1) The design of the durian quality management system and operation-planning 2) The working procedure that is to cooperate with the relevant parties in setting the guidelines for quality control of durian including evaluation and follow up result. 3) The system and mechanisms to control durian quality standards. 4) The prototype user who participated in quality control of Durian guideline. 5) The impact that can help to reduce number of complaints from customers as well as farm income.

The result of the development of a system and mechanism for driving the quality standard of durian can be applied to all stakeholders; farmers, sellers and buyers in Uttaradit province.

Keywords: System and Mechanism; Management; Quality Standards; Long Lab Lae and Lin Lab Lae

บทนำ

ธุรกิจเกษตรของประเทศไทยได้ดำเนินการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระแสเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะกระแสการเปิดเศรษฐกิจเสรี และความท้าทายของการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันกับนานาประเทศได้ สอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560–

2564) ที่ประเทศไทยจะยังคงต้องประสบกับภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อาทิ กระแสการเปิดเศรษฐกิจเสรี ความท้าทายของเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านผลิตภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ทำให้การพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงจำเป็นต้องยึดกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนที่สำคัญ คือ (1) การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (3) การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ (4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 : ออนไลน์)

ดังนั้น เพื่อให้การประกอบธุรกิจการเกษตรของประเทศมีประสิทธิภาพ จึงควรมุ่งเน้นการเกษตรแบบยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การขาย และการส่งมอบสินค้าและบริการที่จะทำให้การประกอบการเกิดความอยู่อย่างยั่งยืนและเติบโตในระยะยาว ด้วยการพิจารณาธุรกิจเกษตรทั้งระบบหรือแบบองค์รวม มากกว่าการมุ่งเน้นผลกำไรในระยะสั้น ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดแนวคิดการศึกษาเทคนิคหรือวิธีการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น ความพร้อมของเกษตรกร วิธีการจัดการ รวมตลอดถึงช่องทางการเข้าสู่ตลาดผู้บริโภค เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า (Janvier-James, 2012:194) และจากผลการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าผลการดำเนินงานการพัฒนากระบวนการและกลไกการตลาดโดยใช้แนวคิดการค้าที่เป็นธรรม เพื่อลดความเสียหายในห่วงโซ่อุปทานของทุเรียนหลงลับแล ซึ่งเป็นผลไม้เศรษฐกิจของจังหวัด ที่มีชื่อเสียงและปลูกมาที่สุดในอำเภอลับแล ด้วยลักษณะเด่นด้านรสชาติและเนื้อสัมผัสของทุเรียนทำให้มีราคาแพงเมื่อเทียบกับทุเรียนพันธุ์อื่น จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาการกำหนดราคาที่ไม่จริงและหลอกลวงลูกค้า (ภาศิริ เขตปิยรัตน์ และคณะ, 2560: 515) อีกทั้ง ยังพบว่าผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ต้องลงตรวจร้านขายทุเรียนเนื่องจากพบว่ามีทุเรียนเกี่ยวข้องกับทุเรียนหลงลับแล ทำให้ทางจังหวัดเร่งหามาตรการการแก้ไขและป้องกันเรื่องทุเรียนอ่อนและด้อยคุณภาพที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของทุเรียน นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการสวมสิทธิ์หรือแอบอ้างว่าเป็นทุเรียนหลงลับแลและหลอกลวงผู้บริโภค (เวิร์คพอยท์ทูเดย์, ออนไลน์: 2561) จากสาเหตุดังกล่าวทำให้เห็นถึงประเด็นจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาธุรกิจเกษตรทุเรียนหลงลับแลคือประเด็นด้านมาตรฐานคุณภาพของผลผลิต การสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องสาเหตุเพราะการปลูกทุเรียนในจังหวัดอุตรดิตถ์นั้น ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงทุเรียนจากสายพันธุ์พื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง จนกลายมาเป็นทุเรียนพันธุ์หลง-หลินลับแลในปัจจุบัน ทั้งนี้ พื้นที่การปลูกจะกระจายอยู่ตามบริเวณไหล่เขาแถบตำบลแม่พูล ฝายหลวง และนานกกก อำเภอลับแล รวมถึงตำบลด่านนาขาม อำเภอเมือง ซึ่งส่งผลให้การดูแลรักษาและการขนส่งเป็นไปอย่างยากลำบาก แต่ด้วยคุณลักษณะเด่น ด้านของรสชาติของทุเรียนที่มีความหวานมัน กลิ่นอ่อนเฉพาะตัว

และมีสี่เหลี่ยมทองชนรับประทาน ทำให้ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างจังหวัด อีกทั้ง ด้านผลผลิตที่เกิดขึ้นในแต่ละปีมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอกับความต้องการจึงส่งผลให้ราคาทุเรียนสูงมากเมื่อเทียบกับทุเรียนพันธุ์อื่น ๆ อีกทั้ง ยังพบว่าปัญหาคุณภาพของทุเรียนไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดตลอดจนกระบวนการผลิตที่ยังไม่มีมาตรฐาน

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาระบบและกลไกการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์เพื่อขับเคลื่อนด้านการบริหารจัดการมาตรฐานคุณภาพของทุเรียนหลง-หลินลับแล สำหรับเป็นแนวทางให้เกษตรกร คนกลางทางการตลาด ผู้บริโภค ภาครัฐและภาคเอกชน ในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของผลผลิตให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนารูขี้อย่างมีประสิทธิภาพของจังหวัดให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
2. การสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
3. การขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล ไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจเกษตรทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีขอบเขต 4 ด้าน คือ 1) เนื้อหา เน้นประเด็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-หลินลับแล 2) ระยะเวลาวิจัย จำนวน 1 ปี ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2560 ถึง มิถุนายน 2561 3) พื้นที่ในการวิจัยคือ ตำบลบ้านด่านนาขาม จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 4) ประชากร คือ ผู้เกษตรกรชมรมคนรักทุเรียน และผู้ลงทะเบียนขายสินค้าตลาดริมทางถนนสาย 11 จำนวน 60 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ระยะ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ด้วยการจัดเวทีเสวนาระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนหลงลับแล มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ผู้ประกอบการขายทุเรียนตลาดริมทาง และภาคีเครือข่ายส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อค้นหาเกณฑ์ที่จะใช้สำหรับเป็นตัววัดคุณภาพมาตรฐานของทุเรียนหลงลับแล ตำบลบ้านด่านนาขาม โดยเทียบเคียงกับมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 2556 แล้วกำหนดเป็นมาตรฐานกลางสำหรับให้หน่วยงานภาครัฐใช้ในการเข้าตรวจสอบทุเรียนที่วางขายบริเวณถนนสาย 11 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรม มีดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัญหาการขายทุเรียนตลาดริมทาง การออกแบบเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการตรวจสอบคุณภาพทุเรียน 2) การจัดเวที

เสวนาระหว่างภาคีเครือข่าย และ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ห่วงโซ่การจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง – หลินลับแล รวมถึงการบริหารจัดการคุณภาพทุเรียน

ระยะที่ 2 การสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมดังนี้ 1) การวางแผนการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพทุเรียนหลงลับแลให้เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลบ้านด่านนาขาม 2) การสร้างระบบผ่านการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง 3) หาแนวทางการควบคุมการดำเนินงานด้านมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแลนั้น ภายหลังการได้มาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแลที่เกิดจากผลการเทียบเคียงกับมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 3 – 2556 (มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 3-2556, 2561: ออนไลน์)

ระยะที่ 3 การขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล ไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจเกษตรทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล จึงได้ออกแบบวิธีการดำเนินงานโดยนำเอาแนวคิดด้านการบริหารจัดการไปใช้กับชมรมคนรักทุเรียนในพื้นที่บ้านด่านนาขาม เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ทำการตรวจสอบเครื่องมือจากนั้นปรับแก้ และนำไปซักถามในเวทีเสวนา ในกลุ่มทั้ง 2 ประเภท กลุ่มละ 8 – 10 คน ตลอดจนสัมภาษณ์ส่วนราชการที่ได้รับเชิญเข้าร่วมและให้สัมภาษณ์ในเวทีประชุม โดยศึกษาในประเด็นการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพทุเรียนก่อนขาย และเงื่อนไขการขายทุเรียนคุณภาพและการรับประกันคุณภาพทุเรียนและการขาย ทั้งนี้ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาระบบและกลไกการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง – หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยคณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบ สามเส้าประกอบด้วยข้อมูลทั้งในเอกสารและผลลัพธ์ของการสัมภาษณ์ที่บันทึกรวบรวมได้จากแหล่งที่ต่างต่างกัน 1) ด้านเวลา คือ ช่วงเวลาของการสัมภาษณ์ของแต่ละกลุ่มตามเวลาที่นัดหมาย 2) ด้านสถานที่ เป็นพื้นที่ศูนย์รวมการขายทุเรียน หรือ ล้ง และบ้านประธานชมรมคนรักทุเรียน 3) ด้านบุคคล คือ ผู้ให้ข้อมูลเพื่อสรุปรวบรวมและเปรียบเทียบความสอดคล้องของเนื้อหาให้มีความครอบคลุมตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีวิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ดังนี้

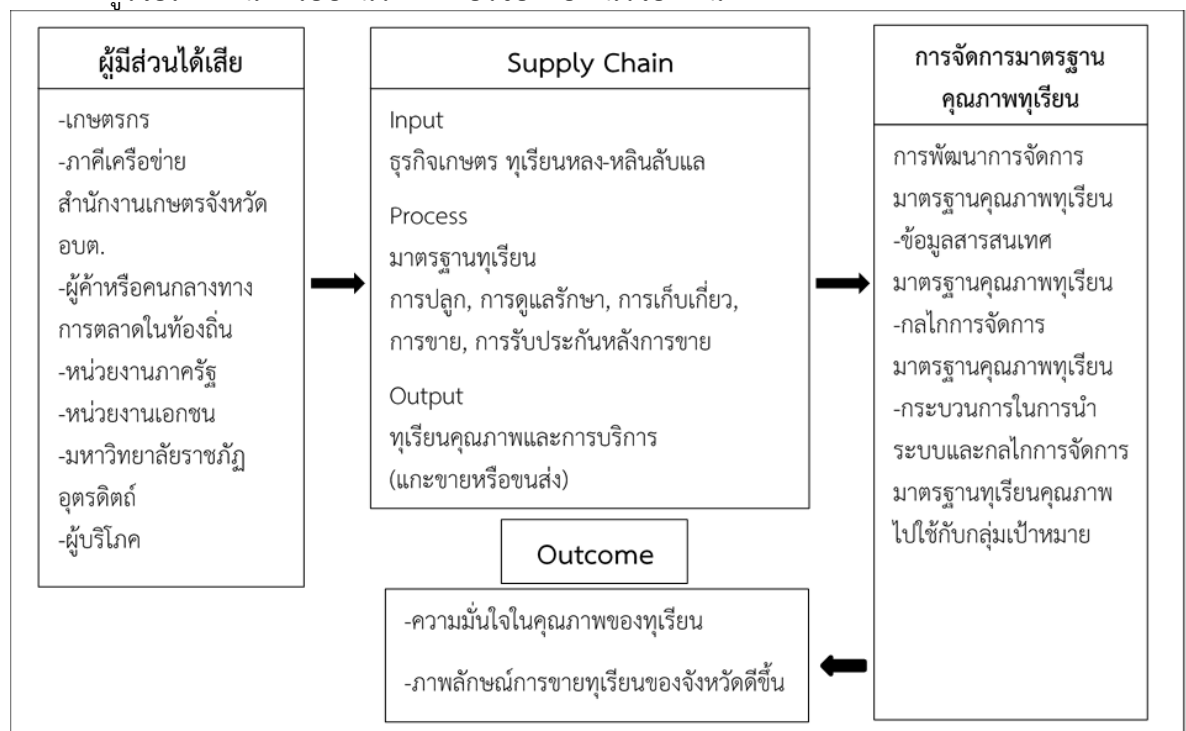
ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จึงดำเนินการประสานสมาชิกชมรมคนรักทุเรียน จำนวน 15 ราย ซึ่งดำเนินการด้านการผลิต เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ระยะที่ 2 เพื่อการสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานทุเรียนจึงจัดเวทีเสวนาระหว่างสมาชิกชมรมคนรักทุเรียน จำนวน 15 ราย ผู้ขายทุเรียนตลาดริมทาง จำนวน 45 ราย รวม 60 ราย และเชิญภาคีเครือข่าย ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดำนานาขาม จำนวน 5 ราย เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาสภาพปัญหาการขายทุเรียนตลาดริมทาง การออกแบบเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการตรวจสอบคุณภาพทุเรียน การสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล เพื่อประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจเกษตรทุเรียนตลอดห่วงโซ่ และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพทุเรียนที่จะใช้เป็นตัววัดคุณภาพของทุเรียนก่อนส่งถึงมือผู้บริโภค

ระยะที่ 3 เพื่อการขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแลไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ สมาชิกชมรมคนรักทุเรียน ผู้ขายทุเรียนตลาดริมทาง และภาคีเครือข่าย มีการนำเอาระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแลไปใช้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

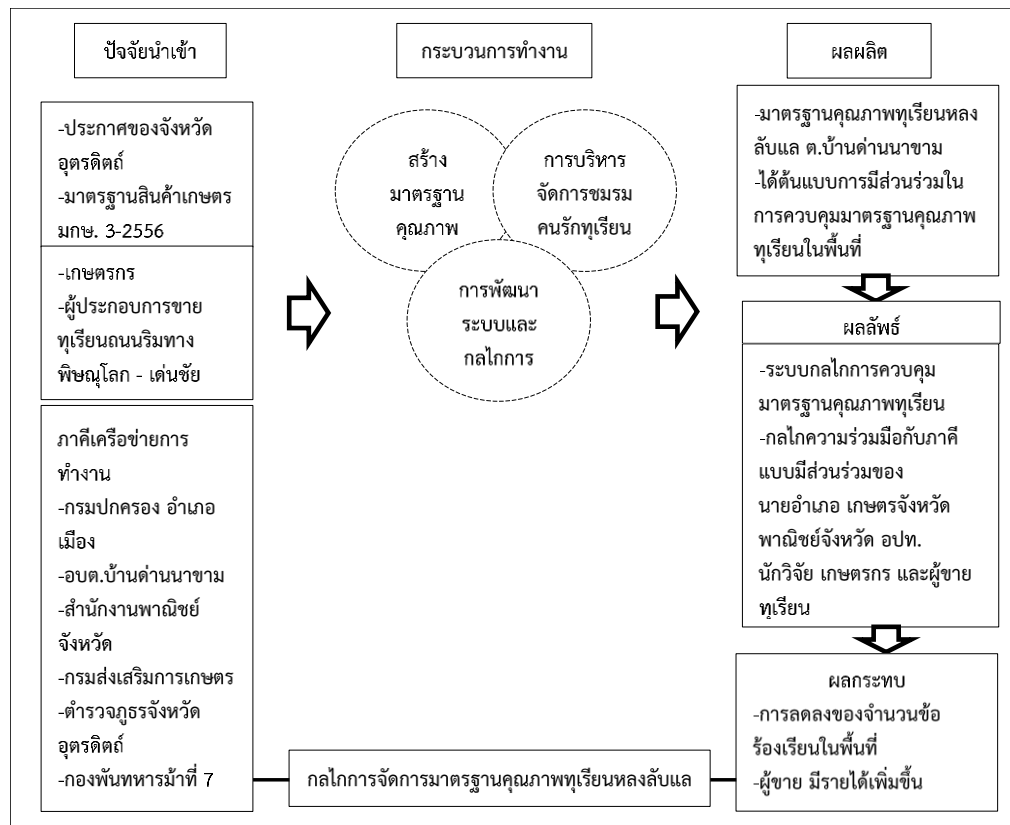
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล แบ่งได้เป็น 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ เกษตรกรที่ประกอบธุรกิจเกษตรทุเรียนหลง-หลินลับแล 2) กระบวนการ ได้แก่ วิธีการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียน ตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การขาย

และการรับประกันหลังการขาย ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทานมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การบริหารจัดการคุณภาพทุเรียนรายบุคคลหรือเกษตรกรเจ้าของสวน ทั้งนี้ ในเรื่องการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวม จะเป็นการดำเนินงานด้วยตัวเจ้าของสวนคนเดียวทั้งหมด ตั้งแต่การปลูก ซึ่งเกษตรกรบางรายไม่มีความรู้ในการปลูกมากนักจึงปลูกแบบเหวตาเลี้ยง (เป็นลักษณะการปลูกแบบตามมีตามเกิด คือ ไม่มีการจัดการระบบน้ำหรือการดูแลต้นทุเรียน) ทำให้การดูแลรักษา ส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีช่วยในการป้องกันและปราบปรามศัตรูพืช หรือโรคของทุเรียน และการเก็บเกี่ยว ที่ใช้วิธีการตัดด้วยตนเอง แต่เกษตรกรบางรายที่ไม่สามารถเก็บเกี่ยวด้วยตนเองได้จะทำการจ้างคนตัดทุเรียน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาการตัดทุเรียนอ่อน หรือทุเรียนไม่มีคุณภาพ (2) การบริหารจัดการคุณภาพทุเรียนผ่านระบบกลุ่ม (ชมรมคนรักทุเรียน) โดยจะเน้นการรวมกลุ่มแบบ "ร่วมกันทำ" เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของแต่ละคนมากกว่า เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มในทางการค้า โดยลักษณะของการรวมกลุ่มของเกษตรกรจะเป็นลักษณะของการรวมกลุ่มแบบร่วมมือร่วมแรงกัน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบด้านการผลิตทุเรียนหลงลับแล 3) ส่วนปัจจัยนำออก ได้แก่ ทุเรียนที่มีคุณภาพและพร้อมขาย รวมถึงการบริการแก่ลูกค้าไม่ว่าจะเป็น การบริการแกะทุเรียน หรือการขนส่งทุเรียนให้กับลูกค้ายังพื้นที่ต่าง ๆ

2. แนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง – หลินลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์เพื่อให้เกิดการสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง – หลินลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์จึงดำเนินการดังต่อไปนี้

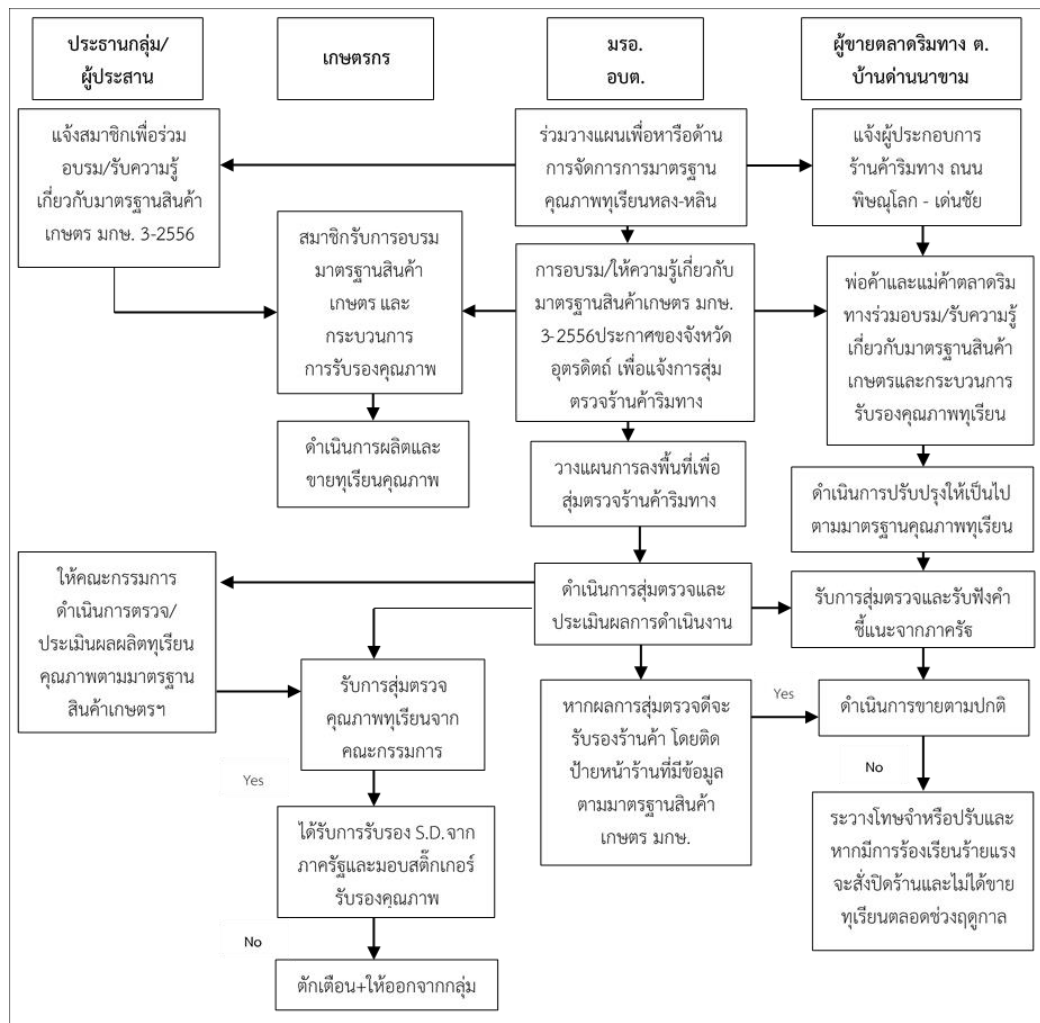

ภาพที่ 2 การสร้างระบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล

ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ (1) การวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างเกษตรกร ผู้ขาย และภาคีเครือข่าย เพื่อให้สามารถสร้างมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแลให้เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลบ้านดำนานาขาม จึงทำศึกษาข้อมูลมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 3 – 2556 ที่กล่าวถึงการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรโดยเฉพาะทุเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาสร้างระบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแลของพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดต่อประกาศของทางจังหวัดเกี่ยวกับการป้องปรามการขายทุเรียนที่ไม่มีคุณภาพและ (2) การสร้างระบบเพื่อให้แผนที่วางไว้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นลักษณะการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมจึงประสานภาคีที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เกษตรกร ผู้ประกอบการร้านค้าริมทางถนนสาย 11 พร้อมทั้งหน่วยงานราชการ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เข้าร่วมดำเนินการสร้างระบบจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล ด้านกระบวนการทำงาน เพื่อให้เกิดระบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนร่วมกันกับภาคีเครือข่าย ภายใต้นโยบายของจังหวัดเกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานคุณภาพทุเรียน โดยดำเนินการดังนี้ (1) การสร้างมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแลร่วมกับเกษตรกร และ อบต. บ้านดำนานาขาม เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล (2) การพัฒนาระบบและกลไกการควบคุมมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล พื้นที่ตำบลบ้านดำนานาขาม รวมถึงแนวทางในการรับรองคุณภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้าและลดปัญหาการค้าที่ไม่เป็นธรรม (3) การบริหารจัดการกลุ่มของชมรมคนรักทุเรียน เพื่อเป็นต้นแบบในการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียน ด้านผลผลิต ได้มาตรฐานคุณภาพ

ทุเรียนหลงลับแลและต้นแบบการมีส่วนร่วมในการควบคุมมาตรฐานคุณภาพทุเรียนในพื้นที่ของชมรมที่เกิดจากผลการเทียบเคียงกับมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 3 – 2556 **ด้านผลลัพธ์** ได้ระบบกลไกการควบคุมมาตรฐานคุณภาพทุเรียน และกลไกความร่วมมือกับภาคีแบบมีส่วนร่วม ด้านผลกระทบทำให้เกิดการลดลงของจำนวนข้อร้องเรียนคุณภาพทุเรียนในพื้นที่ และผู้ขายมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายทุเรียนคุณภาพ รวมถึงสามารถรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงของทุเรียนหลงลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์

3. เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแลไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจเกษตรทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้งนี้ ได้ออกแบบวิธีการดำเนินงานโดยนำเอาแนวคิดด้านการบริหารจัดการไปใช้กับชมรมคนรักทุเรียนในพื้นที่บ้านด่านนาขาม เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล ซึ่งภายหลังการสร้างระบบการรับรองมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล จึงเป็นขั้นตอนของการนำไปใช้ ซึ่งสามารถสรุปผลการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้ ขั้นการวางแผนการดำเนินงานดำเนินการโดย (1) ศึกษาทบทวนเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 3 – 2556 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแลในพื้นที่ โดยประธานกลุ่มจะเป็นผู้แจ้งเงื่อนไขในการเข้าเป็นสมาชิกและการพัฒนาการเป็นสมาชิก (2) การสร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกษตรกรและผู้ขายทุเรียนตลาดริมทางเกี่ยวกับประกาศของจังหวัดอุตรดิตถ์ที่จะเอาผิดกับผู้ประกอบการที่ขายทุเรียนไม่มีคุณภาพ และการสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรมที่ต้องผ่านการอบรมและการสุ่มตรวจจากภาครัฐ ซึ่งหากไม่สามารถดำเนินการตามข้อตกลงจะถูกระวางโทษจำหรือปรับได้ตามแต่กรณี ซึ่งโทษสูงสุดคือการไม่ได้รับอนุญาตให้ขายทุเรียนตลอดช่วงฤดูกาล และ (3) ในส่วนของเกษตรกร โดยเฉพาะสมาชิกชมรมคนรักทุเรียน ที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจในการสร้างมาตรฐานคุณภาพร่วมกับ อบต. และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ในการสร้างและปฏิบัติตามมาตรฐานกลางสำหรับใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของทุเรียน ส่วนผู้ขายทุเรียนตลาดริมทางจะต้องผ่านการเข้าร่วมโครงการและทำความเข้าใจในข้อตกลง ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้จะได้รับการรับประกันจากภาครัฐในรูปแบบของสติ๊กเกอร์หรือป้ายหน้าร้านเพื่อแสดงถึงการได้รับรองคุณภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการประกอบการค้าที่เป็นธรรมแก่ลูกค้า ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ระบบการรับรองมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการและกลไกการขับเคลื่อนการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

ผลการศึกษาห่วงโซ่อุปทานการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง - หลินลับแล เพื่อให้ได้ทุเรียนคุณภาพก่อนออกสู่ตลาดนั้นคือ เกษตรกรจะต้องจัดการคุณภาพทุเรียนอย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่อุปทาน คือ ตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การขาย การส่งมอบทุเรียนคุณภาพ และการรับประกันหลังการขาย ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพของทุเรียนและลดจำนวนข้อร้องเรียนในพื้นที่ได้ สอดคล้องกับ ภาศิริ เขตปิยรัตน์ และคณะ (2560 : 510) กล่าวว่า การบริหารโซ่อุปทาน เป็นลักษณะการวางแผนเพื่อการจัดเตรียมสินค้าเพื่อจำหน่าย การจัดการเพื่อดำเนินการคัดเลือกวัตถุดิบให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและเหมาะสม อีกทั้ง มีการส่งมอบสินค้าและการจัดการสินค้าคงคลังอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เพื่อให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจในการซื้อทุเรียนซึ่งคุณภาพของทุเรียนจะสามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ลูกค้า อีกทั้ง Didonet, and Diaz (2012) กล่าวว่า การจัดการโซ่อุปทานถือเป็นลักษณะการดำเนินงานระหว่างองค์กรและกิจกรรมต่าง ๆ โดยการร่วมมือ

ของแต่ละองค์กรซึ่งมีกระบวนการทางธุรกิจที่ใช้ร่วมกันอยู่และมีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกันในระดับที่มาก เพื่อสร้างระบบปฏิบัติการที่มีคุณค่า อันจะทำให้ทุกองค์การที่เกี่ยวข้องมีความได้เปรียบในการแข่งขันแบบยั่งยืน นอกจากนี้ อาร์ยี้ แพ้วสกุลพันธ์ (2553 : 58) ได้กล่าวถึงการจัดการห่วงโซ่อุปทานว่าเป็นรูปแบบของกระบวนการในการจัดการอย่างหนึ่งในองค์การที่เป็นระบบและต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการงานได้

การสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นกระบวนการของระบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล ที่เกิดจากความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความร่วมมือในการดำเนินงานตลอดห่วงโซ่อุปทานไม่ว่าจะเป็น การวางแผน การดำเนินงานตามนโยบายของจังหวัดเกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานคุณภาพทุเรียน การตรวจสอบทุเรียนก่อนจำหน่าย การประเมินผลและติดตามผลร่วมระหว่างสมาชิกชมรมคนรักทุเรียนและภาครัฐ ผ่านการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการผลิต และการจัดการมาตรฐานคุณภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ต้นแบบการบริหารจัดการคุณภาพทุเรียนแบบมีส่วนร่วม ภายใต้การควบคุมของระบบการรับรองมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแลในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์กร หรือ TQM ในด้านขั้นตอนการดำเนินการ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2560 : 259) ที่ระบุว่าการนำ TQM มาใช้ในการบริหารจัดการจะเพื่อเพิ่มผลผลิตในองค์กร และสามารถสร้างความมั่นใจในคุณภาพสินค้าและบริการให้แก่ลูกค้าผ่านกระบวนการหรือวิธีการที่ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบขององค์กร นอกจากนี้ เทพ เพียมะลัง (2554 : 79 - 80) ยังได้กล่าวถึงการหาแนวทางการบริหารจัดการระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสมสำหรับการจัดการระบบดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการจัดกระบวนการผลิตให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพ และด้านการจัดบันทึก ทั้งนี้ จะทำให้กลุ่มมองเห็นทิศทางการพัฒนาที่เกิดจากการเรียนรู้ตัวเอง คิดแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง จึงก่อให้เกิดความมั่นใจและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการที่ดีทั่วทั้งองค์กร

สำหรับการขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง - หลินลับแล ไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจเกษตรทุเรียนหลง-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ คณะผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายในระบบการจัดการมาตรฐานทุเรียนหลง- หลินลับแล ดำเนินการ 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) ขั้นการวางแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับการสร้างระบบรับรองมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงลับแล 2) ขั้นตอนการเมื่อได้ระบบการรับรองจึงมีการนำไปใช้กับชมรมคนรักทุเรียน 3) การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐเพื่อการันตีคุณภาพทุเรียน และ 4) การดำเนินงานให้เหมาะสม เพื่อเป็นการขับเคลื่อนระบบการรับรองด้วยต้นแบบการควบคุมมาตรฐานทุเรียนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวงจรคุณภาพ ของ Deming (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2560 : 3-4) ที่กล่าวถึงกระบวนการจัดการ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน ขั้นตอนการวางแผนถือเป็นขั้นตอนที่จะต้องมีการกำหนดปัญหาและแนวทางแก้ไข การเลือกทางเลือกและวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อการดำเนินงานหรือการแก้ไขปัญหา 2) การปฏิบัติ โดยการนำทางเลือกที่ตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ 3) การตรวจสอบการติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 4) การปรับปรุงแก้ไข เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคต อีกทั้ง นพวรรณ บุญธรรม และคณะ (2559 : 72) กล่าวว่า การพัฒนาระบบและกลไก

การบริหารจัดการระดับชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้สิ่งใหม่ให้กับชุมชน โดยความร่วมมือกับสถานศึกษาผ่านเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากจะทำให้ชุมชนสามารถจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมประชุมเวทีเสวนา การศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าใจกระบวนการและยอมรับในที่เกิดขึ้นได้

ดังนั้น มุมมองการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนเกิดจากแนวคิดที่ต้องการลดความเสียหายที่เกิดขึ้นตลอดห่วงโซ่ โดยเริ่มจากเกษตรกรมีความตระหนักและใส่ใจต่อการผลิตทุเรียนคุณภาพ จากนั้นจึงส่งมอบผลผลิตต่อไปยังผู้ขายจนถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้ายผ่านการรับรองคุณภาพหรือระบบ Traceability ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจ (Trust) ในการซื้อ ดังนั้น ผลจากการขับเคลื่อนระบบการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียน จึงถือเป็นลักษณะของการดำเนินงานที่เรียกว่า “Local Quality” ที่เกิดจากการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการร่วมกันพัฒนาพื้นที่ต้นแบบจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงเหลืบลับแลให้เกิดขึ้นและสามารถใช้ได้จริงจากการร่วมกันสร้างระบบการรับรองคุณภาพทุเรียนในพื้นที่ที่เกิดจากการรับรองกันเองระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะของ “Local Standard” ทั้งนี้ เพื่อต่อยอดและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคในการซื้อทุเรียนคุณภาพของจังหวัดอุตรดิตถ์ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการหนุนเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้ระบบและกลไกการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-เหลืบลับแล อย่างต่อเนื่อง โดยใช้โมเดลระบบการรับรองมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลงเหลืบลับแล เพื่อเป็นระบบและกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสำเร็จในการรักษาคุณภาพมาตรฐานทุเรียนหลง-เหลืบลับแล
2. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุตรดิตถ์ และอบต. บ้านดำนานาขาม จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถนำผลลัพธ์ของงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์ สำหรับขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตและผู้ขายทุเรียนหลง-เหลืบลับแล ที่มีความแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่
3. ผู้ผลิตและผู้ขายทุเรียนหลง-เหลืบลับแล สามารถนำวิธีการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนไปปรับใช้กับการเตรียมความพร้อมด้านผลผลิตก่อนออกจำหน่าย กับการดำเนินธุรกิจเกษตรทุเรียนหลงเหลืบลับแลในพื้นที่อื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินการตามระบบและกลไกการขับเคลื่อนการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-เหลืบลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
2. การศึกษาปัจจัยความสำเร็จจากการดำเนินงานของระบบและกลไกการขับเคลื่อนการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-เหลืบลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
3. การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการกำหนดมาตรการจัดการมาตรฐานคุณภาพทุเรียนหลง-เหลืบลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคที่ซื้อทุเรียนจากจังหวัดอุตรดิตถ์

เอกสารอ้างอิง

- เทพ เพี้ยมะลิ้ง. (2554). **แนวทางการบริหารจัดการสวนมะขามหวาน ตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์”
- นพวรรณ บุญธรรม, สุรพล ดำรงกิตติกุล และไกรสิทธิ์ พิธิษฐ์กุล. (2559). การพัฒนาระบบและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคของชุมชนรอบพื้นที่โรงงานไฟฟ้าแม่เมาะ. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**. 4(1), 60 – 74.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2560). **การจัดการสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : ทริบเพิ้ล.
- ภาศิริ เขตปิยรัตน์ และคณะ. (2560). **การศึกษาช่องทางการจัดหน่ายของธุรกิจเกษตรทุเรียนหลงลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์**. การประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติด้านบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ "The 5th National & International Conference Business Administration 2017. “Digital Economy Thailand 4.0” วันที่9 - 10 มีนาคม 2560. ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่. 504-514.
- มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 3-2556**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.acfs.go.th/standard/download/DURIAN_new.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 25/3/2561.
- เวิร์คพอยท์ทูเดย์. (2561). **ผู้ว่าฯ อุตรดิตถ์ลุยตรวจร้านทุเรียนสั่งติดป้ายชัดเจน ต้องตรวจสอบได้**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://workpointtoday.com/> สืบค้นเมื่อวันที่ 25/3/2561.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th/download/plan12/> สืบค้นเมื่อวันที่ 25/3/2561.
- อารีย์ แก้วสกุลพันธ์. (2553). **องค์การและการบริหาร**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- Didonet, S. R. and Diaz, G. (2012). Supply Chain Management Practices as a Support to Innovation in SMEs. **Journal of Technology management and Innovation**. 7(3), p. 91 – 108.
- Janvier-James, A. M. (2012). **A New Introduction to Supply Chains and Supply Chain Management: Definitions and Theories Perspective**. International Business Research. 5(1), p. 194-207.